



ÍSALP

ÁRSRIT ÍSLENSKA ALPAKLÚBBSINS 1993

Hrútsfjallstindar

eftir Snævarr Guðmundsson

Í vestanverðum Öræfajökli, á milli Skaftafellsjökuls og Svínafellsjökuls, ris Hrútsfjall ofar Hafrafelli og skartar glæsilegum hnúkum, Hrútsfjallstindum, svo helst svipar landslagi til alpanna. Tindar þessir hafa um tíma verið hugleiknir fjallamönnum en munu einungis á síðustu 10 – 12 árum verið sóttir ötullega og þá eftir mismunandi leiðum. Hrútsfjall er með tilkomumestu fjöllum landsins og þótt það beri næst við Hvannadalshnúk, og skorti þar tæpa 250 m á hæðina, má í samanburði vart á milli sjá hvort er tignarlegra. Þrátt fyrir það eru umsagnir um Hrútsfjall frá fyrri tíð nánast engar þó skiljanlegt sé að ekki hafi verið gengið á fjallið fyrr en raun ber vitni. Má með réttu telja að saga fjallgangna á Hrútsfjallstinda tilheyrir því tímabili sem Ísalp hefur mótast á og eigi því erindi í ársritið. Uppgöngur á Hrútsfjallstinda hafa talist til áhugaverðustu fjallaferða sem áhugafólk um fjallamennsku komast í. Úr fjarlægð eru tindarnir hrikalegir tilsýndar en afar fallegir á þann hátt sem freistar fjallamanna til að halda á vit ævintýrana.

Fjölmar gar leiðir hafa verið farnar á þá og helsta einkenni þeirra er hið svipsterka landslag sem ferðast er í. Þessar göngu- og klifurleiðir eru allar langar og vegna vegalengda er algengast að gengið sé á fjallið á tveimur dögum. Tíðkast að fara að fjallsrótum í fyrsta áfanga en leggja á brattann daginn eftir. Þó er vel mögulegt að fara upp og niður á einum löngum degi en öllu hægara þykir að taka tvo daga í gönguna. Leiðirnar eru miserfíðar en oft alvarlegar því Hrútsfjall er víða varasamt og illgengt. Brattir skriðjöklnir eru sprungnir og grjót hrynnur í hlíðum því bergið er laust.

Fleiri hættur þarf að varast í fjallshlíðum þess eins og síðar má sjá í greininni. Vegur mest að menn hafa fengið á sig aftakaveður hátt í fjallinu og hlotið af hrakninga, því torratað er í slíkum byljum. Hrútsfjallstindar hafa ætíð

tengst vetrarfjallgöngum því þá eru jöklar greiðfærir þegar sprungur eru lokaðar. Aftur á móti eru veður óstöðug og hret og byljir sem dunið geta á fjallamönnum eru tíðir í vetrarferðunum. Þær ferðir hafa verið algengastar um páska þegar útivistarfólk fjölmennir í Skaftafell, þaðan sem gert er út á fjöllin. Annan hættulegan vágast, snjóflóðin, þarf einnig að varast á þessum árstíma.

Eftirfarandi samantekt er ætlað að greina frá þeim ferðum, sérstaklega þó fyrstu göngum nýrra leiða, sem farnar hafa verið á Hrútsfjallstinda frá upphafi og fram til okkar tíma. Greinarhöfundur hefur reynt að halda utan um frásagnir af ferðum á Hrútsfjallstinda sem sumar hverjar eru munnlegar og hafa ekki verið skráðar fyrr eða einungis stuttlega verið getið en aðrar hefur verið ritað um. Margar þeirra voru farnar á tímabilinu 1980 – 1986 en þá var nánast hver einasta ferð á Hrútsfjall eftir nýrri leið. Sumar skráðra frásagna er óþarft að endursegja og er því vísað þar sem við á til föðurhúsanna. Er uppsprettu merktra heimilda getið í lok greinarinnar. Ef einhverjar frásagnir eru missagðar eða hafa gleymst þá þykir mér það miður en alltaf er hætta á að slíkt hendi. Upplýsa viðkomandi aðilar vonandi greinarhöfund um þau mistök.

Hyrnur, hengiflug og hrunjöklar

Engin skýring er á nafngift Hrútsfjalls önnur en sú að ábúendur í Öræfasveit hafi einhvern tíma í fyrndinni nefnt það á svipadann hátt og Svínafell eða Hafrafell. Örnefni í fjöllum Öræfanna miðuðust við ræktarlönd og fjárleitir en það er ástæðan fyrir því hve fá nöfn eru á jökulsvæðunum, þar sem enginn fór um.¹⁾ Hrútsfjall tilheyrir Hafrafellstungunni sem frá fornu var í landi Freyssness. Nafnið er líklega ævagamalt og kemur fram í máldaga Hnappavallakirkju frá um 1343 þar sem getið er um



Loftmynd af Hrútsfjallstindum. Frá vinstri talið Hátindur, Mið- og Sudurtindur. Vesturtindur sést neðst til hægri. Að baki eru Hvannadalshnúkur og Kirkjan. *Ljósmynd Snævarr Guðmundsson.*

ungneytarekstur og skógartóft.²⁾ Má geta að auk þessa álíta sumir gamla arfsögn frá miðöldum styðja þá tilgátu að fyrstum hafi í dalnum á milli Hafrafells og Svínafells verið lyngi og skógi vaxnar öldur áður en jöklum óx ásmegin.³⁾ Í sýslu- og héraðslysingum frá 18. öld hafa jöklararnir þegar gengið fram og Hafrafell sagt ónot hæft til beitar vegna þessa.⁴⁾

Hrútsfjall ber nokkra sjálfstæða jökulfossa sem hanga í bröttum hlíðunum og eru óháðir meginhluta Örfafajökuls að baki. Undirfjöllin eru hrjóstrug, klettótt og brött og hlíðarnar rofnar af jöklum en kletturudningar og urðarranar eru meðfram jöðrum skriðjökla. Fjallið skiptist í Vestara- og Eystra-Hrútsfjall. Hvort um sig eru allangir hvassir fjallshryggir, sem rísa samhliða upp frá Svínafellsjökli og mæðir jökullinn þó meira á því eystra. Hrútsfjallstindar hafa engin sérheiti en eru hér nefndir til aðgreiningar; Hátindur (1875 m) er hæsta egginn. Vesturtindur (1756 m), efsti hnúkur Vestara-Hrútsfjalls er honum á vinstri hönd, séð frá undirlendi, með mikilvöldlegan klettahöfða fremst. Upp af Eystra-Hrútsfjalli, Hátindi á hægri hönd, tróna Sudurtindur (1854 m) og Miðtindur (1852 m) sem er

litlu lægri. Hjarnhryggurinn nær upp á hann norðanverðan en kletturinn er flatur að ofan og myndast þar örllitil tjörn þegar snjór bráðnar af á sumrin. Skörðin eru beggja vegna Miðtinds og ef vel er gáð má greina örmjóan drang á milli hans og Sudurtinds. Drangurinn er um 10 m á hæð og er hluti af studlabergsgangi sem skerast upp úr jarðlögnum. Sudurtindur sýnist mestur og gnafir jökulskaflinn fram af toppinum norðanverðum. Sudur úr hyrnni er öxlin eggjótt og upp í hana teygist hjarnið. Þar neðan við eru klettabílin há og steypast hömróttar hlíðar Eystra-Hrútsfjalls að Svínafellsjökli þar undir. Til norðausturs er hins vegar lítil hækkun af Örfafajöklinum sjálfum upp á tindana. Úr hvíltinni, á milli hnúkanna, fellur úfin og brött jökultunga. Skriður hún fram af bergstáli en grannir ístaumar liggja niður beggja vegna hamarsins og er sá eystri sýnu meiri. Hákkollarnir eru öllu brattari en víða á milli íshamra og klettafluga má hæglega klífa á hvössum eggjum eða eftir hjarnbrekkum upp á þá. Við mót þeirra og jökulsins brotnar ísinn og myndar sprungur í jöðrum hnúkanna. Jaðarsprungur þessar eru tíðum hrikalegar; ætti enginn að fara

um þetta land án þess að lína, ísöxi og mannbroddar séu meðferðis. Frá Vestara-Hrútsfjalli gengur heljarmikill kambur til vesturs, klæddur jökulfaldi og lafa jökultutlurnar fram á brúnir hengifluga. Sudur af kambinum fellur Hrútsfjallsjökull en norður af hrynur niður í jökultungu sem skilar sér í Skaftafellsjökul. Er hvílt sú hér nefnd Kriki, til hagræðingar. Sunnan í kambinum taka við grýttar brúnir og klettóttar hlíðar niður að Sveltiskarði sem skilur fjallið frá Hafrafelli. Annar kambur, norðan Krika er að hluta til jökullaus. Líparítmelar standa upp úr hjarninu, nöguð giljum og rásam en þeirra á milli standa klettaborgir og marka brúnir. Norðan og austan kambins magnast jökullandið og ber lítið á föstu landi eftirleidis, enda hátt í Örfafajökul komið. Upptök syðri arms Skaftafellsjökuls koma að hluta frá hálsinum sem tengir Hrútsfjall og Örfafajökul. Hálsinn (1760 m) er mjór og falla jöklar til beggja vegna. Ofan hans er Jökulbak 1922 m.

Fyrstu ferðir og næstu atlögur

Víst þykir að fyrst sé gengið á Hrútsfjallstinda um miðja þessa öld eða hinn 19. ágúst 1953. Örfæingum tókst að halda nokkuð örugga skrá um ferðir þeirra sem um sveitina fóru allt fram til 1950 enda takmörkuðust ferðir þangað af jökulánum og voru bæirnir einu áningarstaddirnir á leiðinni. Upp úr því fór ferðamönnum að fjölga, ekki aðeins yfir sumartímann heldur einnig á öðrum árstímum, sérstaklega um páska. Ferða- og fræðimenn sem fóru um Örfæin fram að aldamótum höfðu ekkert um Hrútsfjall að segja og þeir sem komu þeirra erinda að ganga á fjöll stefndu allir á hæsta tind Íslands. Eftir aldamót var sama uppi á teningnum, það er að Hvannadalshnúkur dró flesta til sín.⁵⁾

Þegar farið var fyrsta sinni á tindana var ekki um beina atlögu að ræða heldur fóru menn þangað til leitast að tveimur Bretum sem týndust á Örfafajökli fyrir í sama mánuði. Einn liður í leitinni var að senda björgunarsveit Íslendinga á jökulinn en áður hafði leit úr lofti engan árangur borið. Þátt í þessum lið tóku Árni Kjartansson, Haukur Hafliðason, Magnús Þórarinnsson, Ólafur Nielsen, Sigurður Waage og Vilhjálmur Nielsen, allt félagar í Flugbjörgunarsveitinni og Jöklarannsóknafélagi Íslands. Þeir lögðu af stað frá Fagurhólsmýri upp úr hádegi 18. ágúst og var ætlunin að kanna jökulinn sem víðast. Félagarnir náðu að Hvannadalshnúk um miðnætti og slógu upp tjöldum þar undir. Morg-

uninn eftir var gengið á Hvannadalshnúk og svipast um þaðan yfir jökulbreiðurnar en þoka lá á Hrútsfjalli og því ekki hægt að skoða þá. Sáust engin merki mannaferða. Er niður af tindinum kom, flaug eftirlitsflugvél yfir þá félagaga. Þaðan barst sú fyrirskipun að halda til Hrútsfjallstinda og leita þar en rétt þótti að útiloka að Bretarnir hefðu gengið á eða vilst þangað. Vil ég í því tilliti nefna að bresku piltarnir höfðu ekki uppi nein áform um að ganga þangað heldur ætluðu þeir á Hvannadalshnúk.⁶⁾ Voru tjöld tekin upp og síðan gengið til vesturs að Hrútsfjalli. Hálfum km frá Hrútsfjallstindum voru sett upp tjöld og urðu þar tveir menn eftir en fjór gengu síðasta spölinn á Hátind og var það greiðfært. Hvergi bólaði á ummerkjum manna og var því skipt líði, gengu tveir á Miðtind meðan hinir héldu á Vesturtind. En sem fyrr sást hvorki tangur né tetur af Bretunum. Hér létu þeir stadur numið og gengu að lokum til tjalda, enda þótti sýnt að jökullinn mundi ekki svipta hulunni af leyndarmáli sínu. Héldu félagarnir, morguninn eftir, niður af fjallinu en þá hafði verið ákveðið að hætta leitinni.⁷⁾

Árið eftir, 12. júní 1954, gengu Árni, Haukur og Ólafur að nýju á þrjá Hrútsfjallstindana, ásamt Magnúsi Eyjólfssyni og Sverri Scheving. Þá fóru þeir úr Tjaldskarði, frá mælingabúðum Jöklarannsóknafélagsins.⁸⁾ Eftir það liðu 24 ár og í næstu ferðum á Hrútsfjall var komin önnur kynslóð. Reyndar mun breskur hópur hafa reynt uppgöngu litlu fyrir eða sumaríð 1976 en engum sögum fer af árangri þeirra.⁹⁾ Verður því að taka mið af því með tilliti til næstu ferða. Þær fjallgöngur sem heimildir ná yfir eiga allar sama upphafsstað, Svínafellsjökul, enda skemmsta adkoma að fjallinu.

Fljótlega eftir stofnun Íslenska alpklúbbsins fóru Hrútsfjallstindar að heyrna undir eftirsóttustu markmið klúbbsfélaga. Þeir voru enda afar spennandi, ekki síst vegna þess hve óþekktir þeir voru. Ferð sem fjórir félagar fóru í um páska 1978, þeir Arnór Guðbjartsson, Arngrímur Blöndahl, Helgi Benediktsson og Jón Baldursson, varð einnig kveikjan að auknum áhuga jafnvel þótt hún endaði næstum með ósköpum. Um hana má lesa í tímariti ÍSALP nr. 4 frá maímánuði 1978 og Jökli nr. 28 frá sama ári. Fjórmenningarnir freistuðu uppgöngu af Svínafellsjökli meðfram Eystra-Hrútsfjalli en þurftu frá að hverfa vegna fávíðris og lentu í miklum hremmingum á niðurleið.¹⁰⁾ Þessi ferð er eitt



Eystra-Hrútsfjall, suðurhlíðin. Loftmynd Snævarr Guðmundsson.

margra dæma þegar veðrið tekur öll völd af mannlegum mætti á þessum slóðum þó fleiri hafi ekki fokið niður af fjallinu. Varhugað er að óvæntum veðrum geta fylgt slæmar villur. Snjór og himinn renna saman í eitt og slík getur blinda orðið að ekki er hægt að gera sér grein fyrir hvort gengið sé niður eða upp. Á fjalli eins og Hrútsfjalli eru slíkar aðstæður alvarlegar, vegna þess að víða liggja leiðir nálægt þverhniðisbrúnum. En sýnt þótti að á Hrútsfjalls-tinda var hægt að sækja heilmikil ævintýri og reynslu í fjallamennsku. Fjallið var að mestu ókannað og þar var einn tindanna, það er Suðurtindur, enn óklifinn. Frá Svínafellsjökli upp á hæstu egg tindsins er um 1400 m hækkun en sá hluti sem tilheyrði Eystra-Hrútsfjalli er brött og víðáttumikil fjallshlíð.

Um páskana árið 1980 könnuðu Torfi Hjaltason og Snævarr Guðmundsson hinn 2.7

km langa fjallshrygg Eystra-Hrútsfjalls á Suðurtind. Höfðu þeir leitað uppi sémilega greiða klifurleið eftir hryggnum, allt upp í 1100 m þegar veðrið snéri á þá. Eftir næturdvöl á snjósyllu snéru þeir frá þegar fór að rigna. Niðurfærðin reyndist torsótt sökum blota í snjó og snjóflóðahættu. Þá hreinlega rigndi niður af fjallinu.¹¹⁾

Eystra-Hrútsfjall, suðurhlíðin

Eftir þetta leið rúmt ár áður en eitthvað gerðist á Hrútsfjalli. Í apríl 1981 hugðust þeir menn fara á Hrútsfjallstinda, reyndar eftir annarri leið en höfðust lítið að vegna þoku. Mánudi síðar komu Anna Lára Friðriksdóttir, Einar Steingrímsson og Torfi Hjaltason en þau voru ákveðin í að fara suðurhlíðina eftir leiðinni sem fyrr var getið. Þau töldu neðanverða skriðjökulstunguna vera skynsamlegri leið en neðri hluta hryggjarins og að þannig mætti flýta för. Þau sátu aðfaranótt 11. maí 1981 af sér í þungbúnu veðri, í undirhlíðum Eystra-Hrútsfjalls, nærri jökultungunni. Morguninn eftir stytta upp, var þó skýjakúfur á fjallinu, hlýtt og snjór blautur og göngufærið eftir því. Þau gengu jökulinn í fyrstu og komust á hrygginn í 800 m hæð og eftir honum að hamrabeltunum. Allbratt er næstu 400 metrana en snjórás sem sker sig samsíða hryggnum reyndist lykkillinn að leiðinni. Klifu þau snjórásina og komust áfallalaust út á jökulinn undir tindunum en vegna hitans hentust ís og grjótmulningur niður hana svo fara þurfti með gát. Var þetta fyrsta skipti sem suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls (gráða PD) var klifin. Veðrið varð verra með aukinni hækkun og þokan þéttari svo að á jöklinum ofan við hlíðina var ekkert skyggni. Ákváðu þremmingarnir því að leita vars enda víst að hættulegt yrði að fara um jökulinn við slíkar aðstæður. Í 1500 m hæð var grafin snjóhola og himt þar næstu nótt en leysingar sáu til þess að halda þeim blautum og svefnvana.

Morguninn eftir, þann 12. maí, var óbreytt veður og því þótti ekki ráðlegt að fara niður sömu leið enda mátti búast við að hún væri orðin hættuleg eftir öll hlýindin. Var haldið áleiðis að Vesturtindi. Sá spölur var varhuga-verður því lítið sást manna á milli í þokumollunni og sprungur voru við hvert fótmal. Þau náðu tindinum í niðarþoku og blindu en þar var staldrað stutt við heldur leitað niðurleiðar. Í fyrstu gekk það illa því ekki fannst rétta leiðin en þá rofaði í þokuhuluna í eitt órlítið augna-



Greinarhöfundur á Svínafellsjökli, um páska 1980. Ljósmynd Torfi Hjaltason.

blik, nóg til þess að sjá færa leið vestur af tindinum. Var gengið niður og stefnt næst í Sveltiskarð. Komust þau að lokum niður úr þokunni, nokkuð hrakin eftir tæpa tvo sólarhringa á Hrútsfjalli.¹²⁾

Milli Vestara og Eystra Hrútsfjalls á Suðurtind

EKKI varð af uppgöngu á Suðurtind fyrr en ári seinna þegar Arnór Guðbjartsson og Helgi Benediktsson lögðu á fjallið.

Þeir höfðu frekar slæma reynslu af Hrútsfjallinu fjórum árum áður en það aftráði þeim ekki frá því að fara upp skriðjökulinn milli Vestara- og Eystra-Hrútsfjalls. Árla morguns 7. maí 1982 héldu Helgi og Arnór upp skriðjökulinn á fjallaskiðum en ætlunin var að skíða niður jökulinn að lokinni uppgöngunni. Lá leiðin nærri Eystra-Hrútsfjalli þar sem þeir stefndu á ístauminn á milli fjalls og hrunstálsins í jöklinum. Upp hann þræddu þeir góða leið (PD) en á skriðjökli sem þessum má eins búast við að það sé ekki gerlegt. Ofan við jökulfallið, skildu þeir skíðin eftir, á stalli á milli ísbjarga. Gengu þeir þaðan upp í jökulslakkann undir Suðurtindi. Lá skýjakúfur á tindunum og í 1700 m hæð komu

þeir inn í hrimþoku. Í norðvestanverðum tindinum fundu félagarnir snjógil og klifu þar upp. Þar sem brattast var tryggðu þeir sig í öryggislinu enda náði brekkan 65° halla. Eftir þann hjalla stóðu þeir á hnúknum. Fljótlega var haldið niður enda veðrið slæmt og fylgdu þeir sömu leið og komu að skíðum sínum einhverju síðar. Þaðan var skíðað niður brattar hlíðar á milli jökulsprungna. Var það vissulega skíðaleið sem einungis er fær reyndum skíðamönnum. Allt gekk vel og niður á Svínafellsjökul komu þeir eftir velheppnaða ferð, þar sem farin var ný leið á nýstárlegan máta upp á áður óklifinn tind.¹³⁾

Vestara-Hrútsfjall

Árið 1983 fóru fjórir hópar á tindana þar af tveir um páska. Í báðum páskaferðunum voru gengnar áður ófarnar leiðir, önnur á Vesturtind en hin á Miðtind. Aðstæður voru ákjósanlegar þó töluverður lausasnjór væri á fjöllum. Í birtingu á föstudaginn langa héldu þeir Kristinn Rúnarsson, Oddur Jakobsson og Þorsteinn Guðjónsson upp hlíðar Vestara-Hrútsfjalls, frá Svínafellsjökli, í stilltu veðri en skýjakúfur sem



Hrútsfallstindar úr lofti, leiðin niður í Sveltiskarð sést t.h. niður af Vestara-Hrútsfjalli. Ljósmynd Snævarr Guðmundsson.



Jón Geirsson ofarlega í gilinu í Eystra-Hrútsfjalli. Ljósmynd Snævarr Guðmundsson.



Hrútsfallstindar, Svínafellsjökull í forgrunni. Gvendargil sést efst til vinstri á myndinni. Ljósmynd Snævarr Guðmundsson.

komid hafði á Örafajökul um nóttina var að eyðast upp og sól tekin að skína. Eftir drjúga göngu var komid upp á hnúk í 1040 m hæð sem er framanvert við Hrútsfjallið. Leiðin lá þá yfir nedanverðan Hrútsfjallsjökul og upp í hliðarnar vestan hans þar sem léttustu leið upp gildrag (nú oft nefnt Gvendargil, eftir Guðmundi Péturssyni, gráðað F) var fylgt. Þegar dró úr bratta komu þeir upp á Hrútsfjallið vestan við Vesturtind, í að giska 1300 m hæð. Fóru þremmingarnir eftir kambinum að og svo norður fyrir tindinn en þar er styst upp á hann. Stóðu þeir á Vesturtindi laust eftir hádegi, í sól og góðu skyggni, nokkru frosti og golu. Þar var tekin ákvörðun um að halda til Eystra-Hrútsfjalls þar sem þeir álitu hentuga niðurleið vera.

Var haldið yfir jökulhvilftina að eystra fjallinu. Lá leiðin niður gil sem fljótlega fór að halla bratt niður. Þar komust þeir að því að gilið féll þverhnipt á jökulinn neðan við svo ekki var um neina leið að ræða. Vandabíst málið því handan við brekkuna var sól að hníga og varð séð að ef ekki rættist fljótt úr, yrðu þeir að hafa næturdvöl á fjallinu. Paufundust þeir upp úr mesta brattanum og litlu ofar fundu þeir

syllu sem þeir gátu hliðrað eftir og komust þá á kunnugri slóðir, í snjórásina sem hópur Torfa Hjaltasonar hafði notað til uppgöngu tæpum tveimur árum áður. Var henni fylgt niður og síðan fjallshliðum að Svínafellsjökli.¹⁴⁾ Er engin vafi á því að næturdvöl hefði verið illur kostur fyrir þá félagu því nóttin sú var vel í minnum höfð af öðrum fjallamönnum sem á Örafajökli dvöldu. Þeirra á meðal voru tveir gamalreindir fjallamenn, Arnór og Helgi, sem einnig höfðu klifið nýja leið á Hrútsfjall.

Á Miðtind eftir Stóragil

Um svipað leyti og þeir Kristinn, Oddur og Þorsteinn voru á niðurleið í Eystra-Hrútsfjalli náðu Arnór og Helgi Miðtindi í fallegu sólarlagi og logni. Hafði ferðin legið upp stærsta gilið í suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls (PD) en niður það hugðust þeir skíða að lokinni fjallgöngunni. Uppgangan hafði gengið að óskum þó leidarval vegna snjóflóðahættu væri vandasamt. Efst í gilinu, sem við nefnum hér Stóragil, voru skíðin skilin eftir því þar skein í isinn undir snjónum og niður það var ófært að skíða. Þaðan héldu þeir upp úr gilinu, yfir hrygg og þá austur undir



Eystra-Hrútsfjall, suðurhlíðin. Stórágil er hægra megin við miðja mynd. Loftmynd Snævarr Guðmundsson.

tindunum eftir greiðfærri snjósyllu er lá upp í skarðið á milli Sudur- og Miðtinds. Úr skarðinu var farið á Miðtind en upp hann var klifið að vestanverðu meðfram ísudum klettum. Þegar Arnór og Helgi héldu af tindinum var tekið að skyggja.

Fylgdi napur norðanvindur í kjölfarið er sól-in hvarf niður fyrir sjóndeildarhring. Flýttu þeir niðurförinni sem mest þeir gátu en auknum vindi fylgdi skafrenningur. Eftir að hafa klöngrast ofan úr skarðinu var orðið vel rökkvað. Þar komust félagarnir að því að foksniörinn safnaðist í dyngjur undir öllum giljum á jöklinum neðan Hrútsfjallstinda. Í rökkrunu óðu þeir snjódyngjurnar upp undir brjóst og af fyrri reynslu vissu þeir hve aðstæður voru hættulegar. Fönnin sprakk eitt sinn frá og báðir tveir færðust af stað með henni. Skelfdust félagarnir sem vænta má við það. Þegar að hryggnum

kom, við mót suðurhlíðar Eystra-Hrútsfjalls, var fokbylur og snjóköfíð talsvert og sást ekki úr augum. Þar varð hreinlega að þreifa sig niður í gilið. Hugdust þeir eitt sinn grafa sig í fönn, enda aðstæðurnar stórvarasamar. Var það ómögulegt því grunnt var á ísinn. Skíðin fundust fyrir tilviljun en ekki tókst þeim að nýta sér þau nú. Voru þau sett á bakpokana og svo var rennt sér mest á afturendunum niður gilið. Komust þeir úr mesta veðrinu neðar og náðu í tjald sitt, hreldir af hinum skyndilegu veðurbreytingum.¹⁵

Afbrigði af fyrri leiðum

Næstu uppgöngur voru farnar í ágúst 1983. Þann 2. ágúst fóru Guðmundur Guðbjörnsson, Jón Geirsson, Ólafur Baldursson og Ævar Adalsteinsson upp með Vestara-Hrútsfjalli. Fylgdu þeir í fyrstu svipaðri leið og farin var um páskana sama ár. Þegar á Hrútsfjallsjökul kom, eftir 3 klst. göngu, héldu félagarnir upp í jökulfallið í stað þess að fylgja eldri leiðinni. Var það nokkuð erfiðari leið (PD) enda töfðu sprungur ferðina. Er úr jökulfallinu kom greikk-uðu þeir sporíð uns kom að jaðarsprungunni í vestanverðum Vesturtindi. Tryggðu þeir sig yfir hana en svo varð komist á tindinn. Eftir smá viðvöl þar héldu þeir á Hátind og svo Miðtind og var för sú fremur tíðindalaus. létu þeir þar staðar numið og fóru niður af Hrútsfjalli við svo búið.¹⁶

Sex dögum síðar var að nýju gengið á Hrútsfjallstinda en þá fóru Björgvin Richardsson, Óskar Þorbergsson og Snævarr Guðmundsson hryggleiðina sem hópur Torfa Hjaltasonar kleif í maí 1981. Frásögn um ferðina birtist í ársriti ÍSALP árið 1988. Ætlun þeirra um að ná Sudurtindi á einum degi úr byggð tókst og einnig var gengið á tvo aðra tindana. Hins vegar lentu þeir í töluverðum vandræðum við að komast niður af Hrútsfjalli vegna illskuveðurs.¹⁷ Á ofan-töldum frásögnum má greina hve sjaldan veður voru hliðholl fjallamönnum í ferðum á Hrútsfjallstinda. Eins má skynja að oft skella þau á fyrirvaralaust. En næstu uppgöngur lán-udust vel. Í ágúst árið 1984 var hryggleiðin upp á Sudurtind farin að nýju og þaðan á Hátind og Vesturtind. Sömu helgi stóð Ferðafélag Íslands fyrir fjallgöngu, undir fararstjórn Kristins Rúnarssonar og Þorsteins Guðjónssonar, á Vesturtind og var gengið upp Vestara-Hrútsfjall. Í þeim hópi voru 8 manns.¹⁸ Sömuleiðis gekk einn hópur enn á Vesturtind skömmu síðar.¹⁹

Aðrar leiðir og ýmsar ferðir á Hrútsfjallstinda

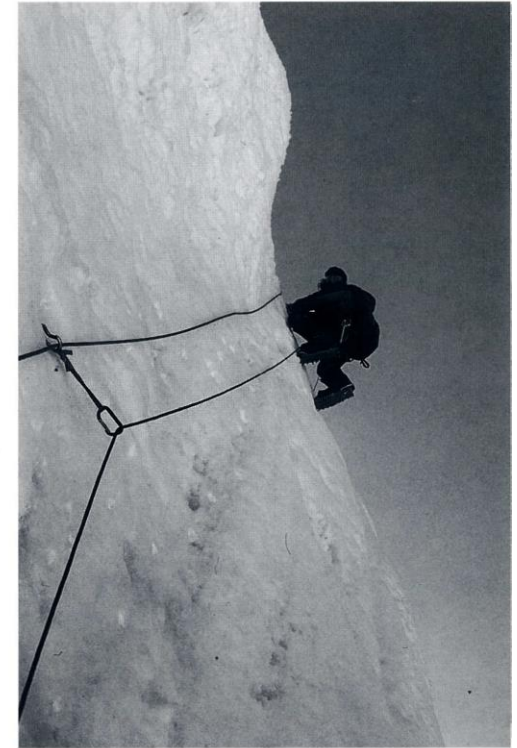
Í maí 1985 var aftur farin ný leið (TD) á Sudurtind. Þar átti í hlut einn frægasti fjallgöngumaður heims, Doug Scott, sem ásamt Helga Benediktssyni, Jóni Geirssyni, Snævarri Guðmundssyni og Þorsteini Guðjónssyni kleif fallega en alvarlega klifurleið upp suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls. Frásögn af ferðinni, rituð af Jóni Geirssyni, birtist í ársriti Alpklúbbsins 1986.

Fimmennigarnir gistu í snjóholum undir fjallshlíðinni en þaðan hófst uppgangan í birtingu næsta dag. Fyrsti lykilhlutinn var 50 m hár ísfoss en þar fyrir ofan var klifið fjölbreytt. Að síðustu þurftu félagarnir að takast á við mjög erfitt klifur til að komast upp efsta haftið og komust svo að lokum á Sudurtind.²⁰ Þessi glæsilega klifurleið var ekki sú síðasta sem farin var á Hrútsfjall en ár leið uns sú næsta var farin. Hrútsfjallstindar fengu þó enn eina heimsókn þetta árið, þegar 11 manna hópur frá Ísalp gekk á Hátind í rýsjóttu veðri þann 4. ágúst.

Farið var upp á Vestara-Hrútsfjall eftir Gvendargili undir fararstjórn Guttorms Þórarinssonar.²¹ Um páska 1986 fóru Arnór Guðbjartsson og Helgi Benediktsson á fjallaskiðum frá Svínafellsjökli, gengu upp að Kirkju og þaðan yfir jökuldalinn á Hátind eftir gili að austanverðu og þá á Vesturtind. Skíðuðu þeir niður Hrútsfjallsjökul og niður með Hrútsfjallslæk til baka. Fyrir sömu ferð hafði Helgi klifið vesturhlíð Hvannadalshnúks einn síns liðs.²² Önnur atgala hins vegar, að Hrútsfjallstindunum, gerð sömu páska, gekk ekki upp vegna veðurs. Um hvítasunnu 1986 fóru Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson fallega leið (PD) upp Vestara-Hrútsfjalli meðfram og eftir suðvesturhryggnum á Vesturtind. Leiðin fylgir meira og minna jöklinum austan við hrygginn, sem er nokkuð sprunginn á köflum. Efri hluti leiðarinnar fer upp klettahöfðann sjálfan og er erfiðasta þrepið þar í.²³

Jón Viðar Sigurðsson, Gunnar Guðmundsson og Ingimundur Stefánsson fóru meðfram Skaftafellsjökli 12. júlí 1986 og upp Hafrafell áleiðis í Sveltiskarði. Úr skarðinu var gengið á jökulkambinn og austur eftir honum. Ekki fóru þeir lengra vegna veðurs en höfðu þó staðfest grun Jóns Víðars um auðfæra leið upp Hafrafellið og þaðan á tindana.

Þess má geta að Anna Lára, Einar og Torfi fóru niður þessa leið vorið 1981. Jón Viðar fór svo þessa leið að nýju, 7. júní 1987, með 16



Doug Scott í suðurhlíð Eystra-Hrútsfjalls, í maí 1985. Ljósmynd Snævarr Guðmundsson.

manna hópur á vegum FÍ. Gekk fólkið á Hátind. Ferðin tók um 14 klst.

Í september, sama ár, fór hann að nýju við annan mann en þeir snéru við skammt frá Vesturtindi, enda skyggni ekkert. 18. júní 1988 snéri 4 manna hópur, á vegum FÍ, frá í Sveltiskarði á þessari sömu leið.²⁴

Um hvítasunnu 1987 stóðu Arnór Guðbjartsson og Helgi Benediktsson fyrir skíðaferð á Öræfajökul með aðstoð þyrilu. Fyrir höfðu þeir staðið fyrir svipuðum ferðum á Eyjafjallajökul en þá skíðuðu þeir niður Gígjökul. Farið var með 20 manna hópur á Vesturtind og renndi hann sér norðvestur af honum niður á Skaftafellsjökul. Þá var flogið með fólkið á Hvannadalshnúk og lá leiðin næst niður Svínafellsjökul. Aðstæður til skíðunar í ferðunum reyndust fremur slæmar.²⁵ Síðustu árin hafa menn fjölgað ferðum á Hrúts-



Suburhlíðin. Ljósmynd Snævarr Guðmundsson.



Hrútsfjall, Hafrafell í forgrunni. Ljósmynd Björn Vilhjálmsson.

fjallið. Hryggur Eystra-Hrútsfjalls, sígildasta uppgönguleið á fjallið, var tvívegis genginn árin 1990 og 1991 en í hvorug skiptin náðust tindar. Um páska 1991 fóru félagar úr Kópavogi á Hátind eftir að hafa klifið Kirkjuna nokkru fyrir.²⁶⁾

Í annað sinn fóru nokkrir félagar HSSK á Hátind eftir að hafa ekið jeppa á hálsinn norðaustan hans.²⁷⁾ Þrátt fyrir allar þessar uppgöngur mun, svo vitað sé, ekki hafa verið farið á alla tindana í einu og sömu fjallgöngunni fyrir en 20.–21. júní 1992. Anna Lára Fríðriksdóttir, Snævarr Guðmundsson og Torfi Hjaltason fóru suðurhlíðina sigildu, fylgdu þá tindaröðinni og héldu niður Vestara-Hrútsfjall. Fleiri fóru á þessar slóðir það sumarið, alls 3 hópar og náðu tveir tindum. Karl Ingólfsson og Tómas Grønvaldt fóru suðurhlíðina, á Hátind en þaðan gengu þeir yfir á Hvannadalshnúk. Má annars staðar í ársritinu lesa frásögn þeirra félaga um ferðina. Um verslunarmannahelgi, sama sumar, fóru Guðmundur H. Christensen og Páll Sveinsson, að hluta til eftir blábrún Eystra-Hrútsfjallsins. Eftir næturdvöl ofan suðurhlíðarinnar náðu þeir svo öllum tindum. Vottaðist

þeim, sem öðrum er á fjallið fóru, að uppganga á Hrútsfjallstinda er einhver magnadasta fjallganga sem mögulegt er að sækja á Íslandi.²⁸⁾

Verslunarmannahelgina '93 var enn gengið á tindana (sjá fréttapistil í þessu Ársriti). Loks skal getið vetrarferðar á Hrútsfjall sem Björgvin Richardsson og þrír félagar hans fóru í janúar síðastliðnum (1994).

Lokaorð

Hér hafa ferðir Íslendinga á Hrútsfjallstinda verið raktar en ekki er vitað hversu oft útlendingar hafa farið á þá. Fjöldi þeirra sem koma í Skaftafell til að ganga á fjöll eykst frá ári til árs og víst er að einhverjir þeirra leiti á önnur fjöll en Hvannadalshnúk. Því til stuðnings vil ég nefna 7 manna hóp Breta sem ætluðu í 6 daga ferð á Örafajökul síðastliðið sumar og stefndu fyrst á Hrútsfjallstinda.²⁹⁾ Því miður hefur mér ekki tekist að fá nánari upplýsingar enn sem komið er hvernig til tókst. Eins má geta tveggja annarra Breta sem reyndu uppgöngu á tindana snemma í júlí en komust ekki upp.³⁰⁾

Af því má draga þá ályktun að sennilega hafa fleiri leiðir verið farnar á Hrútsfjallstinda

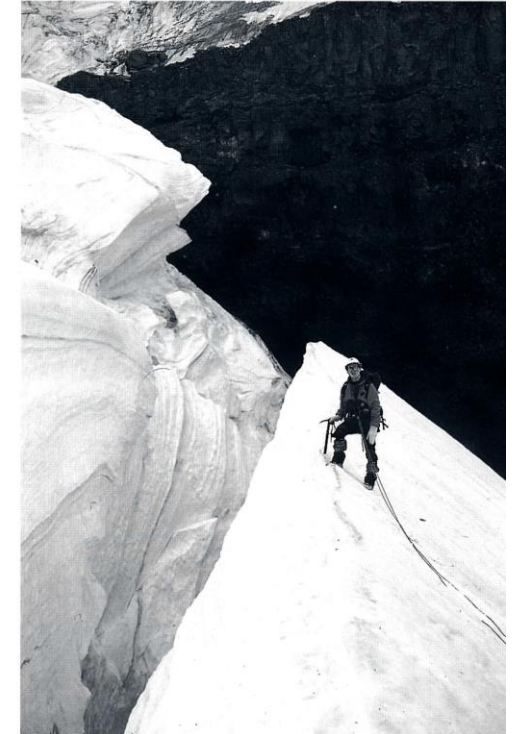


Hrútsfjallstindar í vetrarham. Ljósmynd Snævarr Guðmundsson.

en hér hefur verið sagt frá og að eins sé víst að einhverjar upptalinn leiða hafi verið oftar farnar en hér segir frá, jafnvel fyrr en hér greinir. Flestar leiðir á Hrútsfjallstinda eru ekki erfðar uppgöngu á nútíma mælikvarða en krefjast þó kunnáttu á helstu tæki og tól sem meðferðis þarf. Ísöxi, mannbroddar og lína verða að teljast lágmarksútbúnaður en ýmislegt annað þarf að fylgja á leiðum sem gráðaðar eru PD og ofar. Ef gengið er upp Svínafellsjökul á fyrsta degi er álitlegast að tjalda eða leita vars á urðarrananum undir Vestara-Hrútsfjalli. Þar er tilvalið að geyma útbúnað sem ekki þarf með í sjálfri fjallgöngunni. Frá urðarrananum er stutt að flestum leiðunum sem hefjast frá Svínafellsjökli. Að komast á einn eða alla Hrútsfjallstindana er verkefni sem flestir fjallamenn ættu að stefna á. Heimsókn á þessar slóðir kemur ætíð til að standa upp úr og flokkast með betri göngu- eða klifurferðum sem hægt er fara hérlandis.

Heimildaskrá:

- 1) Samtöl við Sigurð Björnsson, Kvískerjum og Þorstein Jóhannsson, Svínafelli.
- 2) Skaftafell eftir Þórð Tómasson, Örnefnaskrá Hafrafells bls 256.
- 3) Samtal við Ragnar Stefánsson Freysnesi.
- 4) Chorographica Islandica eftir Árna Magnússon bls 17. Útg. Hið íslenska bókmenntafélag 1955.
- 5) Samantekt um ferðir á Vatnajökul eftir Jón E. Ísdal og Flosa Björnsson (óbirt).
- 6) Samtal við Jim Exley.
- 7) Leit að breskum stúdentum á Öreafjökli eftir Árna Kjartansson. Jökull 3. ár 1953 bls 41–42.
- 8) Samtal við Árna Kjartansson.
- 9) Samtal við Magnús J. Árnason.
- 10) Jökull 28. 1978. Vetrarferðir á Öreafjökul, eftir Magnús T. Guðmundsson og Jón Baldursson.
- 11) ÍSALP tímarit nr. 16, — maí 1980. Fréttapistill bls. 28.
- 12) ÍSALP tímarit nr 20, — júní 1981. Fréttapistill bls. 13. Samtal við Önnu Láru Friðriksdóttur.
- 13) ÍSALP tímarit nr. 24 og 25, — ágúst og nóvember 1982. Fjallamennska á Íslandi síðustu fimm ár, eftir Ólaf Baldursson, bls 42. Samtal við Helga Benediktsson.
- 14) Samtal við Odd Jakobsson.
- 15) Samtal við Helga Benediktsson.
- 16) Áfangar nr. 15, 4. tbl. 5. árg. 1984 Hrútsfjallstindar. Samtal við Jón Geirsson.
- 17) Ársrit ÍSALP 1988. Suðurhlíð Hrútsfjallstinda, eftir Snævarr Guðmundsson, bls 32–33.



Jón Geirsson í Hrútsfjallsjökli. Ljósmynd Snævarr Guðmundsson.

- 18) Frásögn Kristins Rúnarssonar og Þorsteins Guðjónssonar.
- 19) Frásögn Leifs Arnar Svavarssonar.
- 20) ÍSALP ársrit 1986. Einn sinni var eftir Jón Geirsson.
- 21) ÍSALP ársrit 1986. Félagsstarfið 1985.
- 22) Morgunblaðið 23. apríl 1986. Ísalp ársrit 1987. Fréttapistill bls 59.
- 23) Ísalp ársrit 1987. Fréttapistill bls 59.
- 24) Bréf frá Jóni Víðari Sigurðssyni. Vor 1992. Morgunblaðið 12. maí 1988. Gengið á Hrútsfjallstinda eftir Jón Víðar Sigurðsson.
- 25) Ísalp ársrit 1987. Fréttapistill bls 59. Samtal við Helga Benediktsson.
- 26) Árni Jónsson, skýrsla um Kirkjuna og Hrútsfjallstinda.
- 27) Samtal við Björgvin Richardsson.
- 28) Ísalp Ársrit 1992. Fréttapistill bls. 37–38.
- 29) Tilkyning um ferðaáætlun útlendinga, í Þjóðgárdinum Skaftafelli.
- 30) Könnun höfundar á ferðum erlendra fjallamanna á Öreafjökli og fjöllum Þjóðgárdarins.